

Sed contra est auctoritas Gregorii, qui accidiam sive tristitiam inter vitia capitalia computat (XXXI Moral., ut sup.).

Respondeo dicendum, quod sicut supra, qu. x. art. 3, dictum est, vitium capitale est ex quo alia vitia oriuntur secundum rationem causae finalis. Sicut autem homines propter delectationem quamdam procedunt ad multa facienda vel vitanda; ita etiam et propter tristitiam fugiendam; utrumque enim ejusdem rationis esse videtur; sicut quaerere bonum et fugere malum. Cum ergo accidia sit quaedam tristitia de bono divino interno, sicut invidia de bono proximi, ut dictum est, art. praeced., et sicut ex invidia multa vitia oriuntur in quantum homo multa facit inordinate ad hujusmodi tristitiam repellendam quae consequitur de bono proximi: ita etiam et accidia est vitium capitale. Sed quia etiam nullus homo est qui absque delectatione in tristitia manere possit, ut Philosophus dicit (in VIII Ethic., cap. v et vi), ideo ex tristitia duo consequuntur: quorum unum est ut recedat a contristantibus, aliud est ut ad alia transeat in quibus delectetur; et secundum hoc Philosophus dicit (in II Ethic., lib. VII, cap. xiv, circa med.), quod illi qui non possunt gaudere delectationibus spiritualibus, ut plurimum transferunt se ad delectationes corporales; et secundum hoc ex tristitia quae concipitur ex spiritualibus bonis, sequitur *exagatio* circa illicita, in quibus animus carnalis delectatur. In fuga autem tristitiae talis processus attenditur quod primo quidem homo ea fugit, secundo etiam prosequitur. Ad fugam autem spiritualium bonorum quae delectari possunt, pertinet et recessus a bono divino sperato, et haec est *desperatio*; et iterum recessus a bono spirituali agendo; quae quidem quantum ad communia, quae sunt de necessitate salutis, est *torpor*, circa praecipua; quantum autem ad ardua quae cadunt sub consiliis, est *pusillanimitas*. Uterius autem contingit quod si aliquis in vitium detineatur in spiritualibus bonis quae ipsum contristant, concipit primo quidem indignationem ad praelatos vel ad quascumque personas in his detinentes, et hic est *rancor*: secundo vero concipit indignationem et odium contra etiam ipsa spiritualia bona; et haec proprie est *malitia*.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in virtutibus animi amor, ex quo oritur delectatio, ponitur principalis virtus, quae est caritas: quia bonum divinum et bonum proximi est secundum se amabile; non autem est secundum se odibile, sed solum secundum quod ex aliquo accidente contristat; et ideo magis accipiuntur capitalia vitia secundum tristitiam quam secundum odium.

AD SECUNDUM dicendum, quod accidia immobilitat quidem ab his de quibus contristatur; sed ad contraria promptum reddit.

AD TERTIUM dicendum, quod malitia hic non accipitur

secundum quod est communis omni peccato, sed secundum quod importat quamdam impugnationem spiritualium bonorum. Nihil enim prohibet quin rancor ex ira et ex accidia generetur: idem enim potest ex diversis causis secundum diversas rationes causari. Quod autem pusillanimitas et desperatio pertinent ad irascibilem, non impedit quin ex accidia causentur; quia passionibus irascibilis omnes causantur ex passionibus concupiscibilis (1). Torpor autem circa ipsa agenda, non est ipsa tristitia sed tristitiae effectus. Unde ex accidia oritur tristitia, sicut ex hoc ipso quod constringit, gravat eor; et ideo hujusmodi gravitatem fugiens ad alia evagatur.

QUESTIO XII

DE IRA

(In quinque articulos divisa).

Primo enim quaeritur, utrum omnis ira sit mala, vel aliqua ira sit bona; 2° utrum ira possit esse peccatum vel non; 3° utrum ira sit peccatum mortale; 4° utrum ira sit levius peccatum odio et invidia; 5° utrum ira sit vitium capitale.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum omnis ira sit mala vel bona.*
(II-II, quest. clviii, art. 1 et 2.)

Quaestio est de ira. Et primo quaeritur utrum omnis ira sit mala, vel aliqua ira sit bona. Et videtur quod omnis ira sit mala. Hieronymus enim exponens illud Math., v, *Qui irascitur fratri suo*, sic dicit: *In aliquibus codicibus additur, sine causa; ceterum in veris definita sententia est, et ira penitus tollitur. Si enim jubemus orare pro persequentibus, omnis irae occasio tollitur; et hoc omnino est et sine causa, quia ira viri justitiam Dei non operatur.* Ergo omnis ira est mala et prohibita.

2. Praeterea, sicut Dionysius dicit (in iv cap. de div. Nomin.), ira est naturalis cani, innaturalis autem homini. Sed id quod est contra naturam hominis, est malum et peccatum, ut patet per Damascenum (in III lib., cap. xiv, circa finem). Ergo omnis ira est peccatum.

3. Praeterea, malum animae humanae est praeter rationem, ut (ibidem) Dionysius dicit. Sed ira est semper praeter rationem; dicit enim Philosophus (in VII Ethic., cap. vi, in princ.): *Videtur ira audire secundum quid rationem; obaudire autem, id est non perfecte audire, ut postea exponit.* Ergo ira semper est mala.

(1) *Id.* concupiscibilibus.

4. Præterea, Dominus, Matth., VII, arguit eum qui habet trabem in oculo suo, et vult ejicere festucam de oculo fratris sui. Multo magis ergo est arguendus qui trabem in oculo suo ponit, ut ejiciat festucam de oculo alterius. Sed talis est quicumque irascitur ut alium corrigat. Dicit enim Cassianus (in VIII lib. de institutione Cœnobiorum, cap. VI), quod quilibet iracundiæ motus effervens excæcat oculum cordis. Ergo arguendus est quicumque irascitur ad corrigendum fratrem suum; et multo magis, si ex quacumque alia causa aliquis irascitur.

5. Præterea, perfectio hominis consistit in imitatione divina; unde dicitur Matth., v, 58: *Estote perfecti, sicut Pater vester perfectus est*. Sed sicut dicitur Sapient., XIV, Deus cum tranquillitate judicat. Ira autem quietem mentis subvertit, ut Gregorius dicit, V Moral. (cap. XXXI, in novis exemp.). Ergo omnis ira derogat perfectioni humanæ, utpote separans nos a similitudine divina.

6. Præterea, omne quod est bonum vel indifferens, est utile ad actum virtutis: quia usus honorum est actus virtutis, ut Augustinus dicit (in II de lib. Arbit., cap. XXVIII et XIX, et I Retr., cap. IX, a med.). Sed nulla ira est utilis ad virtutem; dicit enim Cassianus (in lib. prædicto): *Cum Apostobus dicit, Omnis ira tollatur a nobis, nullam penitus necessariam et utilem nobis, excipit*. Tullius etiam dicit (in IV de Tusculanis quæstionibus): *Fortitudo non indiget advocata iracundia; satis suis armis munita perfecta est*. Ergo nulla ira est bona.

7. Præterea, Gregorius dicit (V Moral., cap. XXX, in fin.): *Cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat, ut sibi metipsi non congruat ac vim intime similitudinis amittat*. Sed malum dicitur quia nocet, ut dicit Augustinus (in Enchir., cap. XII). Ergo omnis ira est mala.

8. Præterea, Levit., IX, super illud: *Ne oderis fratrem tuum in corde tuo*, dicit Glossa (ordin. super illud, *Non queras ultionem*), quod ira est libido ultionis. Sed querere ultionem est contra legem divinum; subditur enim ibidem: *Ne queras ultionem*. Ergo ira semper est peccatum.

9. Præterea, de similibus idem est judicium. Ergo et de similiter nominatis similiter debet judicari. Sed ira nominatur inter alia vitia capitalia: quodlibet autem aliorum quæ dicuntur vitia capitalia, semper est malum et nunquam bonum, ut patet discurrere per singula. Ergo ira semper est mala, et nunquam bona.

10. Præterea, principia etsi sint minima quantitate, sunt tamen maxima virtute, ut Philosophus dicit (I de Cœlo, com. XXXIII). Sed capitalia vitia sunt quædam principia peccatorum. Ergo sunt maxima in malo. Non ergo habent aliquam permixtionem boni; et sic nulla ira est bona.

11. Præterea, illud quod impedit optimum actum hominis, est malum. Sed ira etiam quæ est ex zelo rectitudinis, impedit optimum actum hominis, scilicet contemplationem; dicit enim Gregorius (V Moral., cap. XXXIII, ante med.): *Cum quis a recti emulatione concutitur ea quæ nisi tranquillo corde percipi non potest contemplatio dissipatur*. Ergo omnis ira est mala.

12. Præterea, sicut Tullius dicit (in IV de Tusculanis quæst.) passiones sunt quidam morbi animæ. Sed omnis morbus corporalis est malum corporis. Ergo omnis passio animæ est malum ejus. Sed ira est quædam passio animæ. Ergo omnis ira est mala.

13. Præterea, Philosophus dicit in lib. Topic. (IV, cap. V, parum a princ.), quod patiens et abstinens est qui patitur et non deducitur; mitis autem et temperatus qui non patitur; et per hoc habetur, quod virtuosum esse consistat in nihil pati; et sic omnis passio repugnat virtuti. Sed omne tale est malum. Ergo omnis ira cum sit passio, est malum.

14. Præterea, quicumque usurpat sibi quod Dei est, peccat. Sed quicumque irascitur, usurpat sibi vindictam, quæ competit soli Deo, secundum illud Deut., XXXII: *Mihi vindicta*, ut Philosophus dicit (lib. II Rhet., cap. II, in princ.). Ergo quicumque irascitur, peccat.

15. Præterea, Valerius Maximus (lib. IV, cap. I, inter externa), narrat de Archyta Tarentino, quod cum servus suus eum offenderet, dixit: *Graviter te punirem, nisi tibi iratus essem*. Ergo videtur quod ira impedit debitam correctionem.

16. Præterea, si aliqua ira sit bona, hæc non est nisi illa quæ insurgit contra peccatum. Sed nulla est talis; quia ira, cum sit passio appetitus sensibilis, non insurgit nisi contra malum sensibile. Ergo nulla ira est bona.

Sed contra, Chrysostomus dicit super Matth. (sive Auctor operis imperfecti, hom. XI): *Qui sine causa irascitur, reus erit; qui vero cum causa, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec judicia stant, nec crimina pescuntur*. Ergo aliqua ira est bona et necessaria.

Præterea, præcepta divina ad nihil inducunt nisi ad bonum. Sed ex præcepto divino inducimur ad irascendum, secundum illud Ephes., IV, 26: *Irascimini, et nolite peccare*; et Glossa (ord. ex Amb.) exponit: *Irascimini contra peccantes, qui est naturalis motus animæ, qui solet ad profectum pertinere delinquentium. Ideo irascendum dicit, ostendens hanc iram esse bonam*. Non ergo omnis ira est mala.

Præterea, Gregorius dicit (V Moral., cap. XXXIII): *Non recte intelligunt qui irasci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximis ut nos amare præcipimur; restat ut sic eorum erroribus sicut nostris citius irascamur*.

Præterea, Damascenus dicit (in III lib., cap. xxx), quod ira fuit in Christo; in quo tamen nullum peccatum fuit, ut dicitur I Petri, II. Ergo non omnis ira est peccatum.

Præterea, omne peccatum est vituperabile. Sed non omnis qui irascitur, vituperatur, ut Philosophus dicit in II Ethic., (cap. v). Ergo non omnis ira est peccatum.

Respondeo dicendum, quod circa hanc quæstionem fuit olim controversia apud philosophos; nam stoici dixerunt, omnem iram esse vitiosam; peripatetici autem dicebant, aliquam iram esse bonam. Ut ergo circa hoc quid sit verius videatur, considerandum est, quod in ira, sicut in qualibet alia passione, duo possumus considerare: unum quod est quasi formale, aliud quod est quasi materiale. Formale quidem in ira est id quod est ex parte animæ appetitivæ, quod scilicet ira sit appetitus vindictæ; materiale autem id quod pertinet ad commotionem corporalem, scilicet quod ira sit accensio sanguinis circa cor. Ita ergo si consideretur ira secundum id quod est formale in ea, sic potest esse et in appetitu sensitivo et in appetitu intellectivo qui est voluntas, secundum quam aliquis potest velle sumere vindictam; et secundum hoc manifestum est quod ira potest esse et bona et mala. Manifestum est enim quod quando aliquis querit vindictam secundum debitum iustitiæ ordinem, hoc est virtutis; puta, cum vindictam querit ad correctionem peccati, servato ordine juris; et hoc est irasci contra peccatum. Cum autem aliquis inordinate appetit vindictam, est peccatum; vel quia querit vindictam præter ordinem juris, vel quia querit vindictam magis intendens exterminationem peccantis quam abolitionem peccati; et hoc est irasci in fratrem; et quantum ad hoc non fuisset discordia inter stoicos et peripateticos; nam stoici etiam concessissent, quod aliquando voluntas vindictæ est virtuosa. Sed quantum ad secundum, quod est materiale in ira, scilicet commotio cordis, tota controversia versabatur; quia huiusmodi commotio iudicium rationis impedit, in quo consistit principaliter bonum virtutis; et ideo ex quacumque causa aliquis irascatur, videtur hoc esse in detrimentum virtutis, et pro tanto videtur quod omnis ira sit vitiosa. Sed si quis recte consideret, inveniet stoicos in sua consideratione tripliciter defecisse. Primo quidem quantum ad hoc quod non distinguebant inter id quod est optimum simpliciter, et id quod est optimum huic. Contingit enim aliquod esse melius simpliciter, quod non est huic melius; sicut philosophari est simpliciter melius quam ditari; sed indigenti necessariis ditari est melius, ut dicitur in III Topic. (cap. I); et furiosum esse est bonum cani secundum conditionem suæ naturæ; quod tamen non est homini bonum. Sic ergo, quia natura hominis composita est ex anima et corpore et ex natura intellectiva et sensitiva, ad bonum hominis pertinet quod secundum se totum vir-

tuti subdatur scilicet et secundum partem intellectivam et secundum partem sensitivam et secundum corpus; et ideo ad virtutem hominis requiritur ut appetitus debite vindictæ non solum sit in parte rationali animæ, sed etiam sit in parte sensitiva, et in ipso corpore, et ipsum corpus moveatur ad servandum virtuti. Secundo vero non (1) consideraverunt, quod ira et aliæ huiusmodi passiones dupliciter se possunt habere ad iudicium rationis. Uno modo antecederent; et sic necesse est ut semper ira et omnis huiusmodi passio iudicium rationis impediatur, quia anima maxime iudicare potest veritatem in tranquillitate quadam mentis; unde Philosophus etiam dicit (lib. VII Physic., com. xx), quod in quiescendo fit anima sciens et prudens. Alio modo potest se habere ira ad iudicium rationis ut consequenter; quia scilicet postquam ratio diiudicavit et ordinavit modum vindictæ, tunc passio insurgit ad exequendum; et sic ira et aliæ huiusmodi passiones non impediunt iudicium rationis, quia jam præcessit; sed magis adjuvant ad promptum exequendum, et in hoc sunt utiles virtuti; unde Gregorius dicit (in V Moral., cap. xxxiii, circa med.): *Curandum summo-pere est, ne ira, quæ ut instrumentum virtutis assumitur, menti dominetur, nec quasi domina præceat, sed velut ancilla ad obsequium parata a rationis tergo nequaquam recedat; tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi (2) famulatur*. Tertio defecerunt stoici in hoc quod non recte accipiebant iram et alias passiones. Cum enim non omnes motus appetitivi sint passiones, non distinguebant passiones ab aliis appetitivis motibus in hoc quod alii appetitivi motus sunt in voluntate, passiones autem in appetitu sensitivo; quia non distinguebant inter utrumque appetitum; sed passiones dicebant motus appetitivos transgredientes temperiem ordinate rationis; unde dicebant, eas esse morbos quosdam animæ, sicut morbi corporis transgrediuntur temperiem sanitatis; et secundum hoc oportebat quod omnis ira et omnis passio sit mala. Sed quia ira secundum veritatem dicitur quicumque motus appetitus sensitivi, et huiusmodi motus potest esse ordinatus (3) a ratione, et secundum quod consequitur iudicium rationis, deservit rationi ad prompte exequendum; et hoc exigit conditio naturæ humanæ ut appetitus sensitivus moveatur a ratione; inde est quod necesse est dicere secundum peripateticos, aliquam iram esse bonam et virtuosam.

Ad primum ergo dicendum, quod Hieronymus loquitur de ira qua quis irascitur fratri, ut patet ex verbis Domini, quæ exponit: omnis autem talis ira est mala; sed ira quæ est contra peccatum, est bona, ut dictum est, in corp. art.

Ad secundum dicendum, quod ira prædominans rationi

(1) *Al. deest non.* — (2) *Al. subita ratione.* — (3) *Al. inordinatus.*

non est naturalis homini; sed naturale est ei ut ira rationi deserviat.

AD TERTIUM dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de ira incontinentis, quæ non subicitur rationi.

AD QUARTUM dicendum, quod ira quando consequitur iudicium rationis, turbat quidem aliquantulum rationem, sed juvat ad promptitudinem executionis; unde non tollit ordinem rationis qui jam ex præcedenti (1) iudicio rationis stabilis est; unde et Gregorius dicit in Moral. (lib. V, cap. xxxiii, parum a princ.), quod ira per vitium excæcat oculum mentis; sed ira per zelum non excæcat, sed solum turbat.

AD QUINTUM dicendum, quod Deus est incorporeus; unde sicut sine membris corporis operatur, ita sine appetitu sensitivo; et tamen ad virtutem hominis pertinet quod motu appetitus sensitivi utatur, sicut etiam quod utatur corporeis instrumentis.

AD SEXTUM dicendum, quod ira præveniens iudicium rationis, non est utilis ad virtutem, sed nociva; subsequens autem est utilis ad exequendum, sicut dictum est, in corp. art.

AD SEPTIMUM dicendum, quod illa verba Gregorii sunt intelligenda de ira per vitium; unde ipse etiam in sequentibus ostendit esse aliam iram laudabilem et virtuosam.

AD OCTAVUM dicendum, quod ultio prohibetur in lege quæ fit ex solo livore vindictæ; non autem illa quæ est ex zelo justitiæ.

AD NONUM dicendum, quod iudicium non est sumendum ex nominibus, sed ex natura rerum; unde non (2) oportet quod quæcumque similiter nominantur, idem iudicium sortiantur; alioquin tolleretur fallacia æquivocationis. Est ergo sciendum quod, sicut Philosophus dicit in IV Ethic. (cap. v), vitia opposita mansuetudini sunt innoxiosa; et ideo vitium nomine passionis pro nomine vitii capitalis. Et quia passio potest esse bona et mala, ideo ira potest esse bona et mala. Aliqua autem vitia capitalia nominantur nominibus propriis vitiorum; et ideo semper sunt mala.

AD DECIMUM dicendum, quod, sicut Dionysius dicit (iv cap. de divin. Nomin.), malum non agit nisi virtute boni; et ideo vitia capitalia non habent quod sint principia ex ratione mali, sed potius ex ratione boni, secundum quam fines eorum sunt appetibiles, et moventes ad aliquos actus. Unde non oportet quod vitia capitalia sint maxime et pure mala. Et tamen potest dici, quod ira, secundum quod est vitium capitale, nunquam est bona.

AD UNDECIMUM dicendum, quod non omne illud quod est impeditivum melioris, est malum; alioquin matrimonium esset malum, quia impedit virginitatem; sed ulterius id quod est im-

(1) *Al.* præcedentibus. — (2) *Al.* deest non.

peditivum alicuius boni ad horam, potest etiam esse pro tempore illo melius. Unde licet contemplatio sit simpliciter optima inter humanas operationes, tamen in aliquo casu potest esse melior aliqua actio, ad quam coadjuvat ira.

AD DUODECIMUM dicendum, quod ratio illa procedit de ira secundum quod importat inordinatum motum, ut stoici accipiebant.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod Philosophus in lib. Topic. inducit pro exemplis quadam quæ non sunt vera secundum propriam opinionem; sed inducit ea ut probabilia secundum opiniones aliorum; et tale est quod dicit, quod virtus consistit in nihil pati; hoc enim erat probabile secundum opinionem stoicorum, in II autem Ethic. (1) (cap. iii), improbat opiniones eorum qui dicebant, virtutes esse impassibilitates quasdam. Potest tamen dici quod virtus consistit in nihil pati inordinate.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod ille qui irascitur de peccato fratris sui, non querit vindictam sui, sed vindictam Dei; peccatum enim nihil aliud est quam offensa Dei; et ita ille qui juste irascitur, non usurpat illud sibi quod Dei est.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod Architas non taxaverat modum vindictæ; et ideo iratus volebat taxare, ne excederet.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod in ira duo possunt considerari; scilicet causa iræ quam initiat ratio, et hoc potest esse peccatum; et iterum nocentum, in quod tendit appetitus sensitivus; et hoc est semper aliquid sensibile.

ARTICULUS II. — *Utrum ira possit esse peccatum, vel non.*

(II-II part., quest. clvii, art. 2.)

Secundo queritur, utrum ira possit esse peccatum, vel non. Et videtur quod non. Ira enim passio quædam est. Sed passionibus non meremur neque demeremur, neque etiam laudamur aut vituperamur, ut patet per Philosophum in II Ethic. (cap. v). Ergo ira non est peccatum.

2. Præterea, sicut homo claudus est homo, ita natura lapsa est natura. Sed irasci est natura lapsæ. Ergo irasci est aliquid conveniens naturæ. Sed nullum tale est peccatum. Ergo ira non est peccatum.

3. Præterea, illud quod de se est ordinabile ad bonum vel ad malum, non debet iudicari esse peccatum. Sed ira potest determinari vel ad bonum vel ad malum. Ergo ira non est secundum se peccatum.

4. Præterea, actus proprii naturalium virium animæ non sunt peccata; quia peccatum est contra naturam, ut Damascenus dicit (in II lib. orthodox. Fid., cap. iv et xxx). Sed ira est

(1) *Al.* Topic.

actus potentiae irascibilis, quæ est quædam naturalis vis animæ. Ergo ira non est peccatum.

5. Præterea, omne peccatum est voluntarium, ut Augustinus dicit (I Retract., cap. XIII). Sed ira non est voluntaria; quia, ut Philosophus dicit (in VII Ethic., cap. VI), iratus cum tristitia operatur; tristitia autem est de his quæ nobis nolentibus accidunt, ut Augustinus dicit (XIV de Civ. Dei, cap. VI, in med.). Ergo ira non est peccatum.

6. Præterea, illud quod non est in potestate nostra, non est peccatum; nullus enim peccat in eo quod vitare non potest, ut dicit Augustinus (I Retract., cap. IX). Sed ira non est in potestate nostra: quia super illud Psalm. IV: *Trascimini, et nolite peccare*, dicit Glossa, quod motus iræ non est in potestate nostra. Ergo ira non est peccatum.

7. Præterea, Philosophus dicit (in lib. Problem., sect. II, problem. 36), quod ira est ascensio sanguinis circa cor. Sed hoc non importat aliquod peccatum. Ergo ira non est peccatum.

8. Præterea, Hieronymus dicit (in epistola ad Antonium monachum, in fin.), quod irasci est hominis, sed non inferre injuriam, est christiani. Sed illud quod est hominis in eo quod homo, non est peccatum. Ergo ira non est peccatum.

9. Præterea, in omni peccato est conversio ad commutabile bonum. Sed in ira non est conversio ad commutabile bonum, sed magis ad malum, id est ad nocendum proximo inferendum. Ergo ira non est peccatum.

Sed contra est quod Apostolus dicit ad Ephes., IV, 31: *Omnis indignatio et ira tollatur a vobis*; quod non diceret, nisi ira esset peccatum. Ergo ira est peccatum.

Respondeo dicendum, quod ira importat quemdam motum appetitus; non autem importat fugam sed prosecutionem; est enim appetitus alicujus rei consequendæ. Et quia conveniens objectum prosecutionis est bonum, non autem malum, ideo supra, quæst. X, art. 1, dictum est, quod omnes motus appetitivi quorum objectum est malum, si ad prosecutionem pertinent, sunt mali, sicut amare vel concupiscere malum, et gaudere de malo. Ira autem importat quemdam appetitum alicujus mali, id est nocenti, quod querit inferre proximo; non tamen appetit illud sub ratione mali, sed sub ratione boni, quod est justum vindicativum; propter hoc enim iratus querit alium lædere, ut vindicet injuriam sibi factam. Motus autem appetitivi magis dijudicantur secundum illud quod est formale in objecto, quam secundum id quod est materiale in ipso; unde magis est dicendum quod ira sit prosecutio boni, quam quod sit prosecutio mali; quia id quod querit est malum materialiter, sed bonum formaliter. Quamvis autem omnis prosecutio mali sit mala, non tamen omnis prosecutio boni est bona; sed oportet considerare an illud bonum sit verum et simpliciter bonum, vel magis

sit apparens et secundum quid bonum. Nam prosecutio ejus quod est vere et simpliciter bonum, est bona; sicut amor et concupiscentia sapientiæ, et gaudium de ipsa; sed prosecutio ejus quod est bonum apparens et secundum quid, malum autem simpliciter et secundum rei veritatem, est mala; sicut patet in gula et luxuria, in quibus vituperatur concupiscentia apparentis et non veri boni. Sic ergo dicendum est in proposito, quod si ira sit appetitus vindictæ secundum quod vere est justa, tunc ira erit bona et virtuosa, et vocatur ira per zelum. Si autem sit vindictæ quæ est apparens justa et non vere justa, sic ira est peccatum, quam Gregorius in V Moral. (cap. XXXII, non procul a princ.) vocat iram per vitium. Est autem vindicta sic desiderata, apparens justa propter præcedentem injuriam quam ratio dicit esse vindicandam; non tamen est vere et simpliciter justa, quia non servatur debitus ordo justitiæ; quia forte aliquis querit majorem vindictam quam debeat; vel quia querit se vindicare sua auctoritate, cum hoc ei non liceat; vel quia querit vindictam non debito fine; et ideo Philosophus dicit (in VII Ethic., cap. VI, in princ.), quod iratus incipit quidem audire rationem, prout scilicet judicat esse injuriam vindicandam; non tamen perfecte audit eam, quia non attendit ut sequatur rectum ordinem vindictæ secundum quod ratio dicit; unde comparat iram ministris festinantibus exequi mandatum, antequam solum audiant, et propter hoc offendunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod passiones neque dicuntur laudabiles neque vituperabiles; quia secundum se non important aliquid conveniens rationi vel rationi repugnans. Si tamen ad passionem addatur aliquid unde conveniat rationi, erit passio laudabilis; si vero addatur ei aliquid unde a ratione discordet, erit passio vituperabilis. Et sic ira ponitur peccatum, in quantum rationem perfecte (1) non audit, ut dictum est; et tamen ira dicitur esse peccatum non solum prout est passio, id est motus appetitus sensitivi, sed etiam prout nominat actum intellectivi appetitus, qui est voluntas, ut dictum est, art. præced.

AD SECUNDUM dicendum, quod homini claudo potest aliquid convenire in quantum est homo; et hoc per se convenit homini, per accidens autem claudo. Potest etiam ei aliquid convenire in quantum est claudus, quod per accidens se habet ad hominem. Et similiter naturæ lapsæ ira convenit in quantum natura est lapsa: ex hoc enim contingit quod motus iræ discedit ab ordine rationis.

AD TERTIUM dicendum, sicut supra dictum est, quod quia vitium oppositum mansuetudini est innominatum, ideo nomen passionis, quæ de se est indifferens, sumitur pro nomine vitii;

1) *AI.* perfectam.

et hoc modo dicimus iram esse peccatum. Sic autem non se habet nisi ad malum.

Et similiter dicendum AD QUARTUM; sic enim ira nominat actum potentie naturalis, secundum quod est passio quædam indifferenter se habens ad bonum et malum.

AD QUINTUM dicendum, quod iratus operatur cum tristitia, quæ consequitur ex injuria illata. Unde ex hoc non potest haberi quod ira sit involuntaria, sed quod aliquod involuntarium sit causa iræ; nunquam enim aliquis irasceretur, nisi aliquid sibi fieret contra suam voluntatem.

AD SEXTUM dicendum, quod Glossa illa loquitur de ira inordinata, secundum quod est in sensualitate, preveniens planam deliberationem rationis. Tales autem sensualitatis motus sunt quidem in potestate nostra in particulari, quia possumus unum motum impedire applicando cognitionem ad alia; non tamen possumus impedire quin aliquis motus inordinatus surgat.

AD SEPTIMUM dicendum, quod illa definitio iræ datur secundum id quod est materiale in ipsa; pertinet enim ad transmutationem corporalem ascensio sanguinis circa cor; sed talis corporalis commotio sequitur motum appetitivum, qui est formalis in ira, in quo consistit ratio peccati.

AD OCTAVUM dicendum, quod quandoque nomen hominis accipitur pro infirmitate humana, sicut I ad Corinth., III, 3: *Cum adhuc sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?* et hoc modo irasci inordinate, dicitur esse hominis; quia pertinet ad infirmitatem humanam.

AD NONUM dicendum, quod objectum iræ est malum sub ratione alicujus boni; et ita importat conversionem ad aliquod bonum.

ARTICULUS III. — *Utrum ira sit peccatum mortale.* (II-II part., qu. CLIII, art. 3.)

Tertio quaeritur, utrum ira sit peccatum mortale. Et videtur quod sic. Quia ad Ephes., IV, super illud: *Sol non occidat super iracundiam vestram*, dicit Glossa (ordinar.), quod Christus cum ira nunquam simul inhabitat. Sed solum peccatum mortale est illud quod Christus in anima non compatitur. Ergo ira est peccatum mortale.

2. Præterea, Matth., v, 21, Dominus dicit: *Audistis quia dictum est antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quod omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Ex quo patet quod eadem poena debetur iræ in nova lege quæ debebatur homicidio in veteri lege. Sed homicidium in veteri lege semper erat peccatum mortale. Ergo ira in nova lege est peccatum mortale.

3. Præterea, omne id quod meretur damnationem æternam,

est peccatum mortale. Sed ira meretur damnationem æternam; dicit enim Glossa (ordinaria super illud: *Omnes qui irascitur*), ibidem, quod his tribus, scilicet iudicio, concilio, gehenna, diversæ mansiones in æterna damnatione pro modo peccati singulariter exprimuntur. Ergo ira est peccatum mortale.

4. Præterea, Gregorius dicit (V Moral.): *Per iram iustitia relinquitur, concordia rumpitur, sancti Spiritus splendor excutitur.* Sed ista non fiunt nisi per peccatum mortale. Ergo ira est peccatum mortale.

5. Præterea, omnis libidinosus appetitus quem sibi Christus retinuit, peccatum est mortale. Sed sicut Augustinus dicit (XIV de Civit. Dei, cap. xv, circa fin.), ira est libido ulciscendi. Vindictam autem sibi Christus retinuit, secundum illud Deuter., xxxii, 35: *Mihi vindictam, et ego retribuam*, secundum aliam litteram; ubi nos habemus: *Mea est ultio.* Ergo ira est peccatum mortale.

6. Præterea, illud quod facit augmentum scelerum, videtur esse scelus, id est peccatum mortale. Sed ira facit augmentum scelerum, ut Glossa (ordinar.) dicit super illud Prov., xxix: *Vir iracundus provocat rivas.* Ergo ira est peccatum mortale.

7. Præterea, nihil corrumpit intellectum nisi excellens peccatum: quia et sensum corrumpunt excellentiæ sensibilium. Sed ira corrumpit intellectum: dicit enim Gregorius (V Moral., cap. xxxiii, parum a princ.), quod ira excæcat oculum rationis. Ergo ira est excellens peccatum, cuiusmodi est peccatum mortale.

8. Præterea, illud quod est contra rationem, videtur esse peccatum mortale. Sed ira inordinata est contra iudicium rationis, ut ex supradictis, art. 1 hujus quæst., patet. Ergo ira est peccatum mortale.

9. Præterea, illud quod est contra naturam hominis, est peccatum mortale. Sed ira est huiusmodi; homo enim est animal mansuetum natura: ira autem mansuetudini contrariatur. Ergo ira est peccatum mortale.

10. Præterea, quidquid contrariatur actui caritatis, est peccatum mortale. Sed ira contrariatur actui caritatis, quæ vult bonum proximo; ira autem vult proximo nocementum. Ergo ira est peccatum mortale.

11. Præterea, peccatum mortale dicitur ex eo quod spiritualiter occidit. Sed Job, v, 2, dicitur quod virum *stultum interficit iracundia.* Ergo ira est peccatum mortale.

1. Sed contra, super illud Psal. iv: *Irascimini, et nolite peccare*, dicit Glossa (ordinar. ex Cassiodoro): *Venialis est ira quæ non perducitur in effectum.* Sed ea quæ sunt secundum genus suum peccata mortalia, etiam antequam perducantur ad effectum, nunquam sunt venialia secundum solum consensum. Ergo ira ex genere suo non est peccatum mortale.

2. Præterea, peccatum operis non est minus quam peccatum cordis. Sed opus iræ non semper est peccatum mortale, sicut quando aliquis per iram alicui (1) modica nocentia infert, vel leviter impellendo eum, vel oburgando ipsum, vel aliquid hujusmodi faciendo. Ergo etiam neque ira ex genere suo est peccatum mortale.

3. Præterea, Augustinus dicit (IX de Civ. Dei, cap. v, non procul a fin.), quod in disciplina christiana non consideratur an aliquis irascatur; sed magis unde pius animus irascitur. Sed nullum peccatum mortale potest esse simul cum pietate. Ergo ira non est peccatum mortale.

4. Præterea, est quedam ira quæ est virtuosa, ut supra, art. 1, habitum est; et quedam ira quæ est, peccatum mortale. Ergo etiam est quedam media, quæ est peccatum veniale.

5. Præterea, nullum peccatum mortale potest esse cum Spiritu sancto. Sed ira potest esse cum Spiritu sancto; legitur enim IV Reg., 1, quod requievit spiritus Eliæ super Eliseum, et tamen maledixit eis statim postea pueris; et egressi duo ursi de saltu laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros: quod videtur ad maximam iram pertinere. Ergo ira non est peccatum mortale.

6. Præterea, in lege nova nullum peccatum mortale permittitur. Sed ira permittitur, ut patet in Glossa (ordin.) ad Ephes. IV, super illud: *irascimini, et nolite peccare*. Ergo ira non est peccatum mortale.

7. Præterea, secundum Philosophum (in VII Ethic., cap. vi et vii), concupiscentia est turpior quam ira. Sed concupiscentia non est semper peccatum mortale. Ergo etiam neque ira.

8. Præterea, peccatum mortale non est aliquis motus appetitus, præveniens completam deliberationem rationis. Sed ira semper prævenit completam deliberationem rationis: quia nunquam perfecte audit rationem, ut in VII Ethic. (cap. vi) dicitur. Ergo ira non est peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quod cum actus morales ex objectis speciem trahant, secundum eorum objecta considerari debent, utrum ex genere suo sint boni vel mali: et si mali, utrum mortalia vel venialia peccata. Dictum est autem, quod objectum iræ, secundum quod est peccatum, est vindicta injusta, quæ nihil aliud est quam nocentium illatum proximo contra justitiæ debitum; hoc autem de sui ratione importat peccatum mortale. Quia enim debitum justitiæ cadit sub præcepto, quidquid est contra rationem debiti justitiæ, contrariatur præcepto: unde est peccatum mortale. Unde ira per vitium ex suo genere est peccatum mortale, cum nihil aliud sit quam voluntas nocendi proximo injuste propter aliquam offensam præcedentem.

(1) *Al. aliqua.*

Sed in aliis peccatis, sicut dictum est, quæst. XI, art. 3, et quæst. X, art. 2, contingit aliquod peccatum ex genere suo esse mortale quod tamen propter imperfectionem actus est veniale. Dictum est autem supra, quæst. X, art. 2, quod actus hominis potest esse imperfectus dupliciter. Uno modo ex parte agentis; et sic imperfectus actus hominis est qui solius est sensualitatis, præveniens iudicium rationis, quæ est proprium principium activum in homine; et secundum hoc motus sensualitatis ad quodcumque peccatum mortale, etiam ad adulterium vel homicidium perpetrandum, est peccatum veniale. Alio modo dicitur actus imperfectus ex parte objecti, quod propter sui parvitatem quasi nihil habetur. Nam ratio id quod est modicum, accipit quasi nihil, ut Philosophus dicit in III Polit.: et secundum hoc quamvis accipere rem alienam sit peccatum mortale ex genere suo, tamen accipere aliquid modicum, quod quasi nullius est pretii vel momenti, non est peccatum mortale; puta, si aliquis acciperet unum modicum racemum de vinea alicujus. Utrouque autem modo contingit in genere peccati iræ inveniri aliquod peccatum veniale. Uno modo sicut subitus motus iræ cui ratio non consentit, et est peccatum veniale: alio modo propter parvitatem nocentia: puta, si aliquis irascitur contra aliquem puerum, volens eum parum trahere per capillos, vel per aurem, aut aliquid aliud leve facere in sui vindictam. Sed quando aliquis appetit se vindicare non servata justitia, inferendo aliquod grave nocentium, cum consensu deliberate rationis, talis ira semper est peccatum mortale; et quia quedam ira est peccatum mortale, et quedam veniale, ad utrasque rationes respondendum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Glossa illa loquitur de ira per vitium, quando motus iræ est perfectus et ex parte agentis et ex parte objecti: sic enim est semper peccatum mortale, ut dictum est, in corp. art.

Et similiter dicendum AD SECUNDUM et AD TERTIUM et AD QUARTUM.

AD QUINTUM dicendum, quod circa vindictam Deus aliquid sibi soli retinuit. Inferre enim vindictam in manifestis delictis, aliis commisit qui constituuntur in ordine alicujus potestatis: dicitur enim de homine pietatem habente, ad Rom. XIII, 4, quod est *vindex Dei in iram ei qui male agit*. De occultis vero sibi soli iudicium et vindictam reservavit, secundum illud I ad Corinth., IV, 5: *Nolite ante tempus iudicare*. Sibi etiam soli reservavit Deus ut propter seipsum vindicaretur: homo enim non debet vindicari propter seipsum, sed propter culpam in seipso commissam, quæ est Dei offensa. Quando ergo aliquis querit vindictam propter seipsum, vel præter ordinem iudicialis potestatis, usurpat sibi quod Dei est; et ideo peccat mortaliter, nisi sit actus imperfectus, ut dictum est.

AD SEXTUM dicendum, quod crementum scelerum potest fieri non solum per additionem sceleris ad scelus, sed etiam per occasionem: et hoc modo ira quæ est peccatum veniale, potest facere crementum scelerum.

AD SEPTIMUM dicendum, quod intellectum vel rationem potest aliquid dupliciter corrumpere. Uno modo per se et directe per quamdam contrarietatem; et sic solum peccatum mortale corrumpit iudicium rationis. Alio modo indirecte et per accidens, in quantum impeditur usus rationis per quamdam corporalem commutationem; et hoc modo etiam ira quæ est peccatum veniale, potest impedire usum rationis; non tamen proprie dicitur excæcare, nisi quando rationem ducit in consensum peccati.

AD OCTAVUM dicendum, quod ratio dirigit omnia ex fine. Illud ergo directe contrariatur rationi quod excludit debitum finem; et hoc non fit nisi per peccatum mortale. Si autem sit inordinatio circa ea quæ sunt ad finem non excluso fine, non est proprie contra rationem, sed præter eam; et est peccatum veniale.

AD NONUM dicendum, quod ira est contra naturam hominis, qui est animal rationale, in quantum contrariatur rationi; et hoc convenit soli iræ quæ est peccatum mortale.

AD DECIMUM dicendum, quod caritas vult proximo bonum sub ratione boni, et ideo proprie caritati contrariatur odium. Ira autem appetit malum proximi non in quantum malum, sed sub ratione iusti vindictivi, ut dictum est, art. præced., et ideo ex parte objecti, quod non est vere iustum sed apparens, contrariatur iustitiæ; ex parte vero passionis contrariatur mansuetudini, quæ tenet medium in ira.

AD UNDECIMUM dicendum, quod auctoritas illa est intelligenda de perfecto motu iræ per vitium.

AD PRIMUM vero quod in contrarium objicitur, dicendum, quod Glossa illa loquitur de ira quæ est in sola sensualitate, quæ dicitur ad effectum perducere, non solum in exteriori opere, sed etiam per interiore consensus, qui apud Deum pro facto reputatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio illa procedit de ira per zelum, quæ est imperfecta ex parte objecti.

AD TERTIUM dicendum, quod pius animus irascitur ira per zelum, quæ est virtuosa, ut supra dictum est.

AD QUARTUM dicendum quod inter vindictam justam et injustam nihil est medium; et ideo etiam nec inter iram virtuosam et iram quæ est peccatum mortale, nisi forte ira imperfecta, quæ est venialis.

AD QUINTUM dicendum quod Eliseus non maledixit pueris ex ira vitiosa, quasi propter livorem vindictæ, sed ex zelo divinæ iustitiæ.

AD SEXTUM dicendum, quod Apostolus permittit motum iræ imperfectæ, quæ in sola sensualitate consistit.

AD SEPTIMUM dicendum, quod si illa concupiscentia est perfecta ejus quod ex genere suo est peccatum mortale, ipsa etiam est peccatum mortale; si tamen sit imperfecta, est peccatum veniale, sicut et de ira dictum est, in corp. art.

AD OCTAVUM dicendum, quod ira non perfecte audit rationem dissuadentem; audit tamen quandoque perfecte rationem consentientem.

ARTICULUS IV. — *Utrum ira sit levius peccatum odio et invidia et aliis hujusmodi.* (II-II part., quæst. CLIII, art. 4.)

Quarto quæritur, utrum ira sit levius peccatum odio et invidia et aliis hujusmodi. Et videtur quod non. Quia, ut Augustinus dicit (in Enchir., cap. XII), malum dicitur quia nocet. Ergo quanto aliquod peccatum majus nocentium affert, tanto gravius est. Sed ira majus nocentium infert homini quam invidia; dicit enim Hugo de sancto Victore (lib. de Septenariis, cap. II, non longe a princ.), quod *superbia aufert homini Deum, invidia proximum, ira seipsum*. Ergo invidia non est gravius peccatum quam ira.

2. Præterea, effectus assimilatur suæ causæ. Sed effectus invidiæ est ira, ut Hugo dicit (in eodem libro, ubi sup.). Ergo ira non est minus peccatum quam invidia.

3. Item, videtur quod non sit minus peccatum quam odium. Quia gravis peccatorum attenditur secundum effectum. Sed idem est effectus odii et iræ, scilicet inferre nocentium proximo. Ergo odium non est gravius peccatum quam ira.

4. Item, videtur quod sit gravius peccatum quam concupiscentia carnis. Quia secundum Philosophum (in III Topic., cap. II, a med.) si summum hujus præeminet summo illius, hoc præeminet illi. Sed summum peccatum in genere iræ, scilicet homicidium, præeminet in gravitate cuiusque peccato in genere concupiscentiæ carnis. Ergo ira est simpliciter gravius peccatum quam concupiscentia carnis.

5. Præterea, quanto, aliquod peccatum est gravius, tanto majorem penitentiam inducit. Sed penitentia magis est adjuncta iræ quam concupiscentiæ carnis: quia, sicut Philosophus dicit (in VII Ethic., cap. VI, circa med.), qui irascitur, cum tristitia peccat, concupiscens autem sine tristitia. Ergo ira est gravius peccatum quam concupiscentia.

6. Præterea, Ezech., xvi, 44, dicitur: *Sicut mater, ita et filia*. Sed blasphemia, quæ est filia iræ secundum Gregorium lib. XXXI Moral., cap. xxxi, in antiq. exempl., in novis vero cap. XVII, est gravissimum peccatum. Ergo ira est gravius peccatum omnibus aliis vitis.

Sed contra est quod Augustinus (in regula III, cap. XXXVII), comparat iram festuca, odium vero trabi.

Respondeo dicendum; quod ibi querenda est differentia, ubi aliqua convenientia invenitur. Peccatum autem iræ convenit cum tribus peccatis in objecto. Est enim objectum iræ, sicut dictum est, malum aliquid inferendum sub ratione cujusdam boni. Ex parte ergo mali convenit cum odio, quod appetit malum alicujus, et cum invidia quæ dolet de bono; ex parte vero boni desiderati convenit cum concupiscentia, quæ etiam est inordinatus appetitus boni. Sed absolute loquendo ira deficit in gravitate a tribus prædictis vitiis. Nam odium querit malum proximi sub ratione mali, et invidia contrariatur bono proximi sub ratione boni; ira autem non querit malum proximi nec impedit bonum ejus nisi sub ratione boni quod est justum vindicativum; et ita illud quod facit odium et invidia per se intendens ad malum vel ad impedimentum boni, hoc facit ira per se intendens ad bonum, per accidens autem ad malum. Semper autem id quod est per se, potius est eo quod est per accidens; et ideo invidia et odium excedunt in malitia peccatum iræ. Similiter etiam peccatum concupiscentiæ est ex hoc quod tendit in bonum quod est delectabile secundum sensum: ira autem tendit inordinate in bonum quod est apparens justum, quod est secundum rationem. Et ideo cum bonum rationis sit melius quam bonum sensus, motus iræ magis accedit ad virtutem quam motus concupiscentiæ; et ideo simpliciter loquendo est peccatum. Unde Philosophus dicit (in VII Ethic., cap. vi, inter princ. et med.), quod incontinens concupiscentiæ est turpior quam incontinens iræ. Et hæc quidem comparatio attenditur secundum ipsa genera peccatorum: nihil enim prohibet secundum aliquas supervenientes circumstantias iram esse aliis graviorem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod invidia aufert homini proximum per quamdam contrarietatem ad ipsum; sic autem ira non aufert homini seipsum, sed indirecte, in quantum per corporalem commotionem iræ impeditur usus rationis, per quam homo non est compos sui ipsius.

AD SECUNDUM dicendum, quod invidia aufert homini (II Rhetoric., cap. iv, circa finem), ex tristitia causatur: et ita cum invidia sit quædam tristitia, contingit ex invidia iram causari. Non tamen oportet quod ira sit æqualis invidiæ; quia non semper effectus adæquatur suæ causæ, quamvis aliquam similitudinem ejus habeat.

AD TERTIUM dicendum, quod ira et odium diversimode procedunt ad inferendum nocumentum proximo; et hæc quidem diversitas potest attendi secundum plura, ut Philosophus dicit (in II Rhet., cap. iii et iv): primo quidem, quia ira non intendit nocumentum nisi sub ratione justi vindicativi, unde non querit nocere nisi illis qui nos læserunt vel aliquos ad nos

pertinentes, ut fiat quædam retributio; sed odium potest esse ad quoscumque extraneos, qui nihil unquam nos læserunt, propter hoc quod eorum dispositio contrariatur nostro affectui. Secundo, quia ira est semper ad aliquas singulares personas, quia causatur ex aliquibus injuriis actibus, actus autem sunt singularium; odium autem potest esse ad aliquid commune, sicut homo habet odio totum latronum genus. Tertio, quia iratus non querit nocumentum proximi nisi usque ad illam mensuram quæ requiritur secundum quod ei videtur vindicativa justitia; quo quidem adepto quietatur ira: sed odium de quocumque malo non saturatur; querit enim malum proximi secundum se. Quarto, quia iratus hoc appetit, ut ille cui nocumentum infert, hoc sentiat, quod propter injuriam illatam hoc malum sibi evenit; odians autem non curat qualitercumque immerito malum veniat. Ex quibus etiam patet quod odium est gravius peccatum quam ira.

AD QUARTUM dicendum, quod ratio illa procederet, si homicidium esset species iræ: non est autem species iræ, sed effectus. Contingit autem quod ex minori malo consequitur quandoque majus malum.

AD QUINTUM dicendum, quod concupiscentia magis est poenibilis quam etiam ira, eo quod ira plus habet de ratione. Tristitia autem quæ conjungitur iræ, non pertinet ad poenitentiam; quia non est de actu iræ, sed de causa provocante ad iram, scilicet de injuria illata.

AD SEXTUM dicendum, quod quia malum nihil causat nisi virtute boni, in processu peccatorum proceditur ab eo quod habet magis speciem boni; et ideo plerumque ex minoribus peccatis homo perducitur in majora. Unde non oportet quod ira sit tante quantitas sicut blasphemia.

ARTICULUS V. — *Utrum ira sit vitium capitale.* (II-II part., quæst. CLVIII, art. 5.)

Quinto queritur, utrum ira sit vitium capitale. Et videtur quod non. Capitis enim non est caput. Sed ira habet aliud caput, causatur enim ex tristitia, ut etiam Philosophus dicit (II Rhetoric., cap. iv, circa fin.). Ergo ira non est vitium capitale.

2. Præterea, omne vitium capitale est speciale peccatum. Sed ira videtur esse generale; quia non contrariatur uni soli virtuti, sed pluribus; contrariatur enim et caritati et justitiæ et mansuetudini. Ergo ira non est vitium capitale.

3. Præterea, aliis vitiis capitalibus quædam alia vitia opponuntur, sicut superbiæ pusillanimitas, accidiæ vana lætitia. Sed iræ non opponitur aliud vitium. Ergo non est vitium capitale.

Sed contra est quod Proverb., XXIX, super illud: *Vir iracundus provocat rixas*, dicit Glossa (ordinar): *Janua omnium*

vitiorem est iracundia, qua clausa virtutibus intrinsecus debetur (1) quies; aperta, ad omne facinus armabitur animus.

Respondeo dicendum, quod sicut supra, quæst. x, art. 3, dictum est, vitium capitale est ex quo alia vitia oriuntur secundum rationem causæ finalis. Contingit autem ut in pluribus, ad finem iracundiæ, id est ad vindictam sumendam, multa inordinate fieri, quæ quidem inordinate facta sunt quedam peccata: et ideo ira est vitium capitale, et ponit Gregorius (XXXI Morali-um, cap. xxxi in antiquis exempl., in novis vero cap. xvii), sex filias ejus, quæ sunt *ricee, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia*. Et hujus ratio est quia ira potest considerari tripliciter: uno modo secundum quod est in corde; alio modo secundum quod est in ore; tertio modo secundum quod procedit usque ad opus. Secundum autem quod est in corde, unum quidem vitium oritur ex parte suæ causæ, quæ est injuria illata: non enim nocumentum illatum provocat ad iram nisi in quantum consideratur sub ratione injusti: sic enim ei debetur vindicta. Quanto autem aliqua persona est vilior vel magis obnoxia alteri, tanto injustius est quod ei nocumentum inferat; et ideo iratus considerans nocumentum sibi illatum, magnificat in animo suo injustitiam, et ex hoc procedit ad vindicandum indignitatem personæ inferentis nocumentum, et hæc est proprie *indignatio*. Aliud autem vitium causatur ex ira in corde existente ex parte ejus quod iratus appetit. Excogitat enim iratus diversas vias et modos per quos possit se vindicare, et talibus cogitationibus quodammodo inflatur animus ejus, secundum illud Job, xv, 2: *Numquid sapiens implet ardore stomachum suum?* et sic ex ira oritur *tumor mentis*. Procedit etiam ira in locutionem, et contra Deum qui permittit injuriam inferri, et sic ex ira causatur *blasphemia*; et contra proximum, qui infert; et sic sunt duo gradus iræ qui tanguntur Matth. v. Quorum unus est cum aliquis prorumpit in verba inordinata sine expressione specialis injuriæ, ut qui dixerit fratri suo, *racha*, quæ est interjectio irascentis, et sic ex ira oritur *clamor*, id est inordinata et confusa locutio indicans motum iræ. Alius gradus iræ est cum aliquis prorumpit usque ad verba injuriosa; sicut cum quis dixerit fratri suo, *Fatue*, ad quod pertinet *contumelia*. Secundum autem quod ira procedit in actum, sic causantur *ricee*, in quibus includuntur omnia consequentia, sicut vulnerationes, homicidia, et hujusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod tristitia ex qua oritur, non est solum illa tristitia quæ est vitium capitale; unde non continetur sub aliquo capitali vitio.

Ad secundum dicendum, quod ira est speciale vitium; opponitur tamen diversis virtutibus secundum diversas rationes.

(1) Forte dabitur.

Nam quantum ad ipsam inordinationem passionis opponitur mansuetudini: quantum autem ad nocumentum quod intendit inferre, opponitur caritati; quantum autem ad rationem apparentis justitiæ, opponitur veræ justitiæ: magis tamen opponitur mansuetudini quæ est moderativa iræ.

Ad tertium dicendum, quod etiam iræ contrariatur aliquod vitium quod est inordinata remissio iræ, de quo Chrysostomus (sive Auctor oper. imperf. in Matth., hom. xi) dicit super illud Matth., v: *Qui irascitur fratri suo: « Patientia irrationalis vitia seminatur, negligentiam nutrit, et non solum malos sed etiam bonos invitat ad malum. »* Quia tamen illud vitium est inominatum, iracundiæ non videtur opponi aliud vitium.

QUÆSTIO XIII

DE AVARITIA

(In quatuor articulos divisa.)

Primo enim quæritur, utrum avaritia sit vitium speciale: 2° utrum avaritia sit peccatum mortale; 3° utrum sit vitium capitale; 4° utrum mutare ad usuram sit peccatum mortale.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum avaritia sit vitium speciale.*
(II-II part., quæst. cxviii, art. 2.)

Questio est de avaritia. Et primo quæritur, utrum sit vitium speciale. Et videtur quod non. Omne enim vitium speciale habet materiam specialem: quia semper in moralibus species determinantur secundum objecta. Sed avaritia non habet materiam specialem, sed generalem: dicit enim Augustinus (III de lib. Arb., cap. xvii): *Avaritia quæ græce philargyria dicitur non in solo argento vel nummis, sed in omnibus rebus quæ inordinate cupiuntur intelligenda est, ubicumque omnino plus culti quisquam quam satis est.* Ergo avaritia non est speciale peccatum.

2. Præterea, id quod continet sub se diversa genera peccatorum, non est speciale peccatum. Sed avaritia continet sub se diversa genera peccatorum: nam etiam sub avaritia continentur superbia, quæ est appetitus inordinatus excellentiæ: dicit enim Gregorius in homil. super: *Ductus est Jesus etc.* (homil. xvi in Ev. inter princ. et med.): *Avaritia non solum peccunia est, sed etiam altitudinis, cum supra modum sublimitas ambitur.* Ergo avaritia non est speciale peccatum.

3. Præterea, Tullius dicit, quod avaritia est immoderatus amor habendi. Sed omnia quæ ad nos pertinent, habere dicimur, et partes nostræ substantiæ, et qualitates, et quantitates,